

kirjallisuuden ympärillä käydystä polemiikista.

Hyödyntäen valtavaa määrää primääri-lähteitä, niin kulttuuriartefakteja kuin niitä kommentoivia kriittisiä lausuntoja, Pylsy havainnollistaa, kuinka tyylittelyn käsite syntyi ja kehittyi venäläisen kulttuurituotannon alalla viittaamaan toisaalta sellaisiin varhaismodernis-mille tyypillisiin piirteisiin kuin pelkistämisen tarve ja toisaalta historialliseen retrospekti-vismiin. Kaikista intentioista ja tarkoituksista riippumatta, niin kuin väitöskirjasta käy selvästi ilmi, tyylittelyn käsite toimi näin venäläisessä diskurssissa modernismin itsensä synonyyminä. Vasta venäläisen modernismin kolmannella vuosikymmenellä, so. 1910-luvulla, alkoi tyylittely saada lopullisesti sen semanttisen merkityksen, mikä sillä on venäjäksi nykyäänkin, tarkoittaen taiteellista jäljittelyä.

Pylsyn väitöskirjalla on epäilemättä erittäin suuri analyttinen ja informatiivinen arvo. Se esittelee niukasti tutkittua ja huonosti ymmär-rettyä puolta venäläisen modernismin kulttuuri-historiasta. Yhtäältä väitöskirjatutkimus valottaa varhaisen venäläisen modernismin kompleksista

historiaa ja auttaa paremmin ymmärtämään sen taiteellisia käytänteitä. Toisaalta väitöskirjan hedelmällinen ja ajatuksia herättävä metodolo-gia avaa uusia mahdollisuuksia tulevalle tutki-mukselle, ennen kaikkea mitä tulee venäläisen modernismin käsitteistön historiallisen seman-tiikan revisionistiseen selvittämiseen. Pylsyn tutkielma avartaa ja rikastuttaa ymmärrystämme modernistisen taiteen olemuksesta koko sen historian ajalta.

Leonid Livak
Toronton yliopisto

Suomennettu ja muokattu julkaistavaksi vasta-väittäjän englanninkielisestä lausunnosta.

Viite

1 Waysband kirjoittaa kahdesta hiljattain ilmestyneestä tutkimuksesta: Irina Shevelonkon toimittamasta konferenssijulkaisusta *Reframing Russian Modernism* ja Leonid Livakin monografiasta *In Search For Russian Modernism*, molemmat vuodelta 2018.

Venäläisemigranttien kodit maailmalla

Maria Yelenevskaya & Ekaterina Protassova (eds.): *Homemaking in the Russian-speaking Diaspora. Material Culture, Language and Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2023. 234 s. ISBN 978-1-4744-9449-6.

Ihmisillä on elämäntarinansa, mutta niin on esineilläkin, ja nämä tarinat liittyvät usein toisiinsa merkityksellisellä tavalla: esineet kertovat omistajistaan. Tämä on Maria Yelenevskayan ja Ekaterina Protassovan toimittaman kirjan itses-tään selvä mutta jännittävä perusajatus. Kirjassa on kymmenen artikkelia ja joukko valokuvia, sen tekstejä yhdistää toimittajien laatima johdanto ja Larissa Aroninin jossakin määrin kokoava artik-keli. Artikkelit kertovat emigranteista Kreikassa, Japanissa, Suomessa, Australiassa, Yhdysval-loissa, Uruguayssa, Israelissa ja Turkissa. Useim-mat kirjoittajat ovat venäläisiä emigrantteja eri yliopistoissa. Mukana on myös suomalainen Kira Kaurinkoski, joka työskentelee Ranskassa ja käsittelee artikkelissaan venäläisiä Kreikas-sa, sekä moskovalainen Gleb Pilipenko, joka kirjoittaa venäläisten emigranttien Uruguayhin

perustaman pienen yhdyskunnan kielestä ja sen muuttumisesta ajan mittaan.

Kirja kuvaa venäläisten emigranttien kotien esineistöä ja arkikieltä eri maissa sekä sitä, mitä ne edustavat kodeissa ja miten nykyelämälle ominainen liikkuvuus ja superdiversiteetti vai-kuttavat niihin. Tekijät pohtivat myös, edistääkö ”venäläisen” kodin rakentaminen integroitumista uuteen ympäristöön vai haittaako se sitä, sekä kuinka ja miltä osin entinen koti rekonstruoidaan uudessa maassa. Lähestymistapa on sosiologi-nen – tai pikemmin mielestäni etnografinen – ja kielitieteellinen.

Larissa Aronin viittaa Edward Relphiin, jonka mukaan koti on inhimillisen olemassaolon keskeinen kehys. Se liittyy identiteettiin, jota tukevat esineistö, kirjajhllyn kirjat ja arkielä-mässä käytetyt kielet. Venäläisten emigranttien kodit ja niiden venäläinen esineistö heijastavat kulttuurista ja henkistä nostalgiaa, mutta ne eivät heijasta poliittista nostalgiaa; tässä teos nojaa Svetlana Boymin tunnettuun luokitteluun (*The Future of Nostalgia*, 2001). Mielikuvitus, jonka käyttöön ennen vain etuoikeutetulla väestönosal-

la on ollut varaa, näkyy nykyisten emigranttikotien esineistössä. Toisinaan emigranteista on kehkeytynyt keräilijöitä, kun toimeentulo on antanut mahdollisuuden hankkia sellaista, mistä lähtömaassa vain unelmoitiin, vaikka mielikuva lännen rikkauksista usein onkin osoittautunut harhaksi.

Lähtömaasta otettiin usein mukaan esineistöä, jolla ajateltiin olevan käyttöarvoa: ruoanlaittoon liittyviä välineitä sekä esineitä, joilla on henkilökohtaista merkitystä, kuten kirjoja tai musiikkia (nuotteja, äänilevyjä). Marika Kalyuga, jonka artikkeli käsittelee Australiaa, sekä Ekaterina Protassova ja Kirill Reznik, jotka kirjoittavat Suomesta, toteavat, että lisäksi venäjänkielisissä kodeissa on etniseksi luokiteltavaa esineistöä kuten Žostovon mustapohjaisia tarjottimia ja Gželin sinivalkoisia astioita, joita monet suomalaisetkin ovat tuoneet Neuvostoliitosta ja sitten Venäjältä. Perhehistoriaan liittyvät tarinat ja esineet ovat emigranteille tärkeämpiä kuin kansalliset perinteet tai niiden esineelliset symbolit. Erityisen arvokkaita ovat valokuvat.

Joillakin esineillä voi olla monimerkityksellinen luonne. Ne eivät tuo mieleen pelkkää hyvää, mutta ne ovat tärkeitä, ”omia”. Tavaroiden merkitys muuttuu usein ajan mittaan ja erityisesti sukupolvien vaihtuessa. Myös asuinolojen muutokset vaikuttavat kodin esineistöön ja sen muuttumiseen: valintoja tehdään niin käytännön syistä kuin pakon edessä. Käyttötavarat voivat saada ajan mittaan symbolisemman luonteen, ja esimerkiksi venäjänkieliset kirjat, jotka alun perin olivat muuttokuorman pääosa, saattavat päätyä kirjahyllystä autotallin perälle ja lopulta poistoihin, mihin vaikuttavat uudet sukupolvet ja lukutapojen muutos.

Teos kattaa maantieteellisesti laajan alueen ja periaatteessa viisi eri muuttoaaltoa Neuvostoliitosta tai Venäjältä, mutta artikkelit antavat melko yhtenäisen kuvan emigranttien kotien rakentumisesta. Maria Yelenevskayan artikkelin lainaus kertoo syyn: ”samassa liemessä hän me ollaan muhittu” (s. 173). Eräs Protassovan ja Reznikin haastateltava käyttää hieman samassa merkityksessä ilmaisua ”Soviet savoir vivre” (s. 87), mikä näkyy monien emigranttien kotien sisustuksessa. Venäläisyys näkyy venäjänkielisten emigranttien kodeissa, mutta heidän reaktionsa eivät ole ainutlaatuisia: muutkin emigrantit tekevät samankaltaisia valintoja samoissa tilanteissa.

Protassova ja Reznik huomauttavat Suomea käsittelevässä artikkelissaan, että myös eivänläiset kodit voivat olla venäläisten kotien kaltaisia kirjoineen, tauluineen ja astioineen, varsinkin jos perheellä on yhteyksiä venäläiseen

kulttuuriin. Toisaalta yksi kirjassa esiintyvistä haastateltavista inhoaa kotikirjastoja pikkuporvarillisuuden eli ”*meštšanstvon*” ilmentymänä, koska Neuvostoliitossa kirjoja hankittiin usein näön vuoksi ilman aitoa kiinnostusta kulttuuriin. Venäjänkieliset kohtaavat myös kotiin liittyviä ennakkoluuloja: heidän ei-venäläiset vieraansa tulomaassa etsivät joskus heidän kodeistaan pakonomaisesti ikoneja ja balalaikkoja.

Joskus emigrantit ovat lähteneet vähin tavaroin, mutta palaavat myöhemmin synnyinmaahan ikään kuin pyhiinvaellukselle vahvistamaan yhteenkuuluvuuden kokemustaan ja ostavat itselleen samanlaisia matkamuistoja, joita turistik tyypillisesti ostavat Venäjältä. Toisinaan nopea lähtö on vaatinut prioriteettien määrittelyä: ”Se on kuin tulipalon sattuessa: kissa oikeassa kainalossa, tietokone vasemmassa kädessä, syntymätodistus on pakko ottaa, samoin suosikkikoru” (s. 172). Aidon ja epäaidon taikka alkuperäisen ja jäljitelmän ero joustaa esineistössä, kuten Sasha Razor toteaa artikkelissaan Los Angelesin venäläisistä ravintoloista.

Kirjan hämmästyttävien kertomus on Japanista, siinä Sahalinilta muuttanut emigrantti kertoo teepannustaan. Japanissa hän ymmärsi, minne Sahalinin kaasu päätyy. Sitä näet ei ole Sahalinin talouksissa, joissa aina on sähköliesi: kaasu myydään muun muassa Japaniin. Kaasuliedelle sopivasta teepannusta on haastateltavalle tullut arkikäytön ohella myös symbolinen esine, joka yhdistää entisen ja uuden kotimaan.

Kirjoittajat korostavat monitieteisen lähestymistavan etuja, kun halutaan analysoida emigranttien aineellista ja aineetonta – kielellistä – ympäristöä. Voidaan puhua kotien designin ja arkikielen lisääntyvästä hybridisyydestä, mikä johtaa myös hybridiin identiteettiin. Venäjänkielisten emigranttien aineellisesta ympäristöstä ja kielenkäytöstä sekä näiden merkityksistä on perin vähän tutkimusta, kuten kirjoittajat toteavat. Yelenevskayan ja Protassovan antologia on tervetullut paikkaamaan tätä aukkoa edes osaksi, ja yleisemmällä tasolla se avaa kulttuurintutkimukselle erittäin mielenkiintoisen toimintakentän. Olen vakuuttunut, että kirja inspiroi uutta tutkimusta aiheeseensa, eikä vain siihen. Ymmärsin itse melko hiljattain aihepiirin merkityksen, kun luin kahden holokaustista Ruotsiin selvinneen, Dina ja Jovan Rajsin kirjan *Ting som bär våra minnen* (2020).

En kuitenkaan hyväksy varauksetta teoksen otsikkoon nostettua diasporan käsitettä, jota käytetään venäjässä arkikielellä eikä vain tieteessä – olen jopa kuullut venäläisten kertovan toisilleen että suomenruotsalaiset elävät diaspo-

rassa ja ihmettelevän miksi he niin tekevät. Käsite sisältää ajatuksen, että kansalla tai ihmisillä on oikea koti, jonne muualla olevat kaipaavat tai jonne heidän pitäisi kaivata. Hepreassa on kyllä sanonta ”ensi vuonna Jerusalemissa”, mikä sekun kuulostaa erikoiselta mutta sanonta lienee sentään pari tuhatta vuotta vanha. Vastaavaa sanontaa ei ole muissa kielissä, tosin Tšehovin *Kolmessa sisaressa* Irina kaipaa ”Moskovaan, Moskovaan”, mutta hän ei ole ulkomailla vaan mielestään tylsällä Venäjän maaseudulla.

Samalla tavoin kuin englantia puhutaan eri maissa ympäri maailmaa, myös venäjää puhu-

taan nykyään eri puolilla eivätkä kaikki venäjänkieliset ole venäläisiä, samoin kuin englantia puhuvat eivät aina ole englantilaisia. Kirjan toimittajat tunnistavat diasporisen koti-käsitteen ongelmat todetessaan, että hyökkäys Ukrainaan on järkyttänyt sitä. Venäjän hyökkäyssota on antanut pahan iskun venäjän kielelle ja venäläiselle kulttuurille kaikkialla, ei vain Ukrainassa.

Simo Mannila

Venäjän hyökkäyssodan taustoja perkaamassa

Jade McGlynn: *Venäjän sota*. Jyväskylä: Docendo, 2023. 299 s. ISBN 9789523826588

Lontoon King’s Collegen Venäjä-tutkija Jade McGlynnin teos *Venäjän sota (Russia’s War)* käsittelee tavallisten venäläisten suhtautumista sotaan. Aluksi todettakoon, että aihe ei ole helpoimmasta päästä, sillä vanha sanonta ”sodan ensimmäinen uhri on totuus” on valitettavan paikkansa pitävä. Lisäksi autokraattisesti hallitulla Venäjällä vallitseva sotasensuuri sekä sodan arvostelemisen rikosoikeudellinen rangaistavuus vaikeuttavat venäläisten sotaa koskevien todellisten asenteiden arvioimista.

Kirjan otsikon mukaisesti McGlynn esittää Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan olevan ennen kaikkea venäläisten sota, eikä yksinomaan Putinin tai Kremlin sota, kuten venäläiset liberaaliopposition edustajat tai monet lännessä ajattelevat. McGlynnin mukaan myös tavalliset venäläiset ovat osasyllisiä sotaan, koska osa heistä kannattaa sotaa ja enemmistö antaa sille hiljaisen hyväksyntänsä. Hänen mukaansa on epätodennäköistä, että venäläiset kannattaisivat hyökkäyssotaa tai hyväksyisivät sen vain sodan kritisoinnin ja mielenosoittamisen rangaistavuuden takia; onhan Ukrainassakin tehty kaksi vallankumousta (2004 oranssi vallankumous ja 2014 Euromaidan) viimeisen 20 vuoden aikana ”julmuuksien ja tarkka-ampujien edessä” (s. 49). Venäläisten mielenosoitukset sotaa vastaan ovat olleet vaatimattomia tai peräti olemattomia myös niissä maissa, joihin kymmeniä tuhansia venäläisiä on asettunut asumaan sodan alkamisen jälkeen. Lisäksi McGlynnin mukaan kahdella suosituimmalla venäläisellä liberaalilla Telegram-kanavalla, Aleksei Navalnyin kanavalla

ja Toporilla, Ukrainan sota tai ukrainalaisten ahdinko ei ole näkynyt merkittävästi edes hyökkäyssodan alkamisen jälkeen.

Venäjän sota etenee siten, että kirjan ensimmäinen puolisko esittelee hyökkäyssodan – ja Putinin – kannatusta kyselyiden valossa, sodan terminologiaa ja narratiiveja (”sotilaallinen erikoisoperaatio” vs. ”sota”) sekä Kremlin massamedian kautta välittämää sotaa ja venäläisten toimintaa oikeuttavaa propagandaa. Kirjan toisessa osassa puolestaan selvitetään miksi sotaa kannattavat viestit saavat Venäjällä niin paljon vastakaikua tavallisten venäläisten keskuudessa.

Argumenttiansa tueksi McGlynn analysoi media-aineistoja sekä tarjoaa otteita henkilöhaastatteluista. Hän esimerkiksi latsi kaiken Telegram-datan 16 hyvin suosituilta ja erilaiselta kanavalla noin kolmen kuukauden ajalta analysoidakseen miten niillä puhutaan hyökkäyssodasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Näihin liittyvistä havainnoista McGlynn kuitenkin kertoo valitettavan suurpiirteisesti, mikä on ymmärrettävää teoksen populaariluonteen vuoksi, mutta jättää myös avoimeksi monia kysymyksiä. Henkilöhaastatteluissa pääsevät vuorostaan ääneen niin Venäjä-asiantuntijat kuin sotaa tukevat venäläisasiantuntijat, propagandistit ja tavalliset venäläisetkin. Telegram- ja haastatteluaineistot tuovat mukavan ja mielenkiintoisen lisän teokseen etenkin lukijoille, jotka ovat seuranneet Ukrainaa ja Venäjää pidempään.

McGlynn myös haastaa joitakin yleisiä totuuksina pidettyjä käsityksiä sodan kannatukseen liittyen. Yksi niistä on sodan ja Putinin suosiota mittaavien kyselyiden totaalinen epäluottavuus alhaisten vastausprosenttien takia: on esitetty, että koska hyökkäyssodan kannatusta mittaava-